

KEURE VAN RUMST UIT 1313

Zoals bekend bewaart het Antwerps stadsarchief talrijke stukken die betrekking hebben op Rumst. Verscheidene werden trouwens reeds gepubliceerd in onze *Jaarboeken*. We mogen niet vergeten dat Antwerpen een markgraafschap was in het aloude Hertogdom Brabant, waartoe Rumst behoorde van in de vroeg-feodale tijd.

De Antwerpse archivaris Fr. Verachtert maakte in 1860 een inventaris op van de charters en privileges die bewaard werden in het stadsarchief. Het oudste document dateert van 1193.

De akte XCII is een keure die betrekking heeft op Rumst. Ze werd in 1313 uitgevaardigd door de toenmalige heer van het Land van Rumst, Filips II van Vianden (Vianen). Slechts de in het Nederlands opgestelde kopie bleef bewaard in de Privilegiekamer (P.K.) onder nr. 73.

Zijn er nog andere keuren van Rumst uitgevaardigd door heren van Vianden of door hun voorgangers, de heren van Perwez? We weten het niet. Waarschijnlijk wel, want onze Filips II schonk bijvoorbeeld een keure aan Puurs - waarvan hij voogd was - en ook een aan Ruisbroek, dat deel uitmaakte van het uitgestrekte Land van Rumst.

Archivaris Verachtert meldt dat talrijke oorkonden verdwenen zijn toen Lodewijk van Male, in de tweede helft van de veertiende eeuw, als graaf van Vlaanderen Antwerpen in zijn bezit kreeg. Talrijke stukken gingen ook verloren door de brand ten tijde van de Spaanse Furie bij de godsdienstberoerten.

Vooraleer we de tekst van onze keure zo getrouw mogelijk weergeven, eerst een paar woorden over Rumst en zijn vroegste feodale heren. Hoe immers worden de Vianens heren van het Land van Rumst?

Wouter van Grimbergen, Walterus Magnus (de Grote), ook Drakenbaart genoemd of Walterus Fundator (de Stichter), staat aan de oorsprong van het huis van Grimbergen en van de abdij aldaar, dit bij 't begin van de twaalfde eeuw.

Zijn onmiddellijke opvolgers beheren het domein van Grimbergen, dat zich voortdurend uitbreidt, aanvankelijk in condominium, tot het uiteenvalt in drie delen: het kerndomein van Grimbergen en omliggende, ten tweede het Land van Rumst, strategisch gelegen aan de drie rivieren, gaande van het huidige Rumst tot Noeveren en ten zuiden van Heindonk tot Ruisbroek, over Willebroek (het huidige Tisselt inbegrepen), zelfs aanvankelijk Hingene inclus, en nog meer zuidwaarts een tentakel tot Opdorp toe⁴, en ten derde Mechelen en omgeving (inclus Heist-op-den-Berg en Gestel), waar de Berthouderstak der Grimbergers zich als voogden van de Luikse prinsbisschop - maar die woonde ver weg - wisten op te dringen. De Berthouts weten hun macht uit te breiden tot ver in de Kempen en ten zuiden van Antwerpen, Niel, Kontich, Duffel.

---

⁴ Wat betreft Hingene en Opdorp zie Mees, E. (1894). *Geschiedenis der Gemeente Hingene*, p. 61 - 62.

De dochter van de laatste Rumstse Grimberger, Alicia (Alice) bracht door haar echtverbintenis het Land van Rumst onder het huis van Perwez. In Walem en Duffel zal de naam Perwez iets later opduiken. Een Maria van Perwez wordt op het einde van de 13de eeuw uitgehuwelijkt aan Filips I van Vianden en dit huwelijk brengt door het feit zelf Rumst onder het huis van Vianen. Hun kasteel bevond (en bevindt) zich op de grens van het huidige Groothertogdom en de Bundesrepubliek.

Het is de tijd van de Slag der Gulden Sporen (1302), de tijd der bewustwording van steden en gemeenten (vrijheden), de tijd dat de landsheren hun keuren schonken aan hun onderdanen.

Filips II van Vianden, gehuwd met Sofie van Schorisse, volgde zijn broer op te Rumst in 1290. Waarschijnlijk vanuit zijn kasteel op de Markt heeft hij verscheidene keuren uitgevaardigd. Als voogd van het kerkelijk domein van Puurs dat aan de abdij van Cornelimünster bij Aken toebehoorde, verleende hij aan zijn voogdijgebied de keure van Puurs (1292). Ze bevat een lange reeks strafrechtelijke stipulaties, naar het voorbeeld van andere keuren uit het hertogdom Brabant⁵.

Twee jaar later, in 1294, verleende hij een keure aan de inwoners van Ruisbroek, dorp dat behoorde tot het Land van Rumst. De dorpingen ontvangen van hun genadige heer voorrechten, Maar... “hier mede sin si scultech te comene ter lant weire”. Weerdienst dus.

Wat opvalt is dat in het stuk worden vernoemd een “Herreman Den Boc, onsen drossete, Bonderic van Walem, Herreman de Schoutete, Willem van Rumpste, onsen mannen ende onsen scepenen van der vriheit van Rumste”, allen inwoners van Rumst, van de vrijheid, d.i. de kuip (cuype) van Rumst. Ze moeten, volgens de tekst van de keure “deze lettren met ons ... besegelen, ter orcontscape van der warheit”, m. a. w. ze moeten het stuk waarborgen. Letten we erop: de tekst van de keure is gesteld in het Nederlands, wat niet zo manifest is voor een heer van Vianden, maar de taal van de onderdanen primeert in het hertogdom Brabant, dus Vlaams boven de toenmalige taalgrens⁶.

Gezien de voorgaande documenten hoeft het ons niet te verwonderen dat we een keure van Rumst aantreffen, gedateerd enkele jaren later, nl. 1313. We mogen veronderstellen dat Filips II of zijn voorgangers heren van Rumst, nog andere keuren uitgevaardigd hebben, in de aard van die van Ruisbroek, maar die uitsluitend betrekking hadden op de vrijheid van Rumst zelf. Ze zijn blijkbaar niet tot ons gekomen, wat ons niet hoeft te verwonderen zo we rekening houden met wat archivaris Verachttert ons meedeelde in zijn boven vernoemde inventaris.

---

⁵ Over de keure van Puurs zie:

- Callaert, L. (1992). *De Keure van Puurs in 1292*. Puurs: Gemeentebestuur van Puurs en Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant;

- *De Keure van Puurs* (1966). Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, Heemkundig Jaarboek, 2e jg., vooral blz. 4 - 8.

⁶ Over de keure van Ruisbroek, zie *De Keure van Puurs* (1966), blz. 56 - 58, en meer recent Moeyersoms, F. (2002), *Achthonderd jaar leven in Ruisbroek*, vooral de blz. 66 - 67.

Wat nu onze keure van 1313 betreft stellen we vast dat het origineel stuk niet tot ons is gekomen, wel een kopie in het Oudnederlands, daterend uit de 15de eeuw. Een paar medewerkers van Rumesta hebben de tekst zo goed mogelijk weergegeven in modern Nederlands. Professor Van Mingroot (KUL) was zo vriendelijk de originele tekst zo accuraat mogelijk leesbaar te maken, wat niet altijd gemakkelijk was. We danken hem ten zeerste.

We achten het niet nodig het handschrift in fotokopie weer te geven omdat het niet gaat over een origineel stuk en het handschrift moeilijk leesbaar is.

Hier volgt dus de tekst van de keure van 1313 in de omzetting van onze medewerker Leo Vermeulen, met enkele correcties aangebracht naar professor Van Mingroot.

Al degenen die deze brief zullen zien of horen lezen, bieden wij Philips van Vianen, heer te Rumst, en Sophie van Score (Schorisse), vrouwe van Rumst, onze groet met kennis der waarheid.

Wij maken bekend aan allen die nu zijn en die hierna zullen zijn, dat wij uit eigen wil, wel doordacht en na de raad te hebben ingewonnen van wijze lieden beiden klerken en leken, dat wij om de vrede tussen onze lieden en onze gemeenschap te bewaren, hebben overeengekomen en bepaald (wat volgt):

Met de wil en de toestemming van onze schepenen en van de goede lieden van Rumst, zowel die van binnen de Vrijheid als van buiten de Vrijheid, zullen de schepenen van buiten de Vrijheid al hun privileges en hun gebruiken behouden en zij zullen ons en onze plaatsvervangers als Heer erkennen; zij zullen ieder die het behoeft vonnissen en recht spreken, zoals wij en onze rechters zouden gevonnist of recht gesproken hebben, zo zij hiertoe gevraagd werden. Zo zullen zij zich gedragen tegenover ons en eenieder.

Zo er zaken geschieden buiten hun rechtsgebied, maar op dat van de schepenen van binnen de Vrijheid, dan zullen ze voortaan de rechtspraak hierover steeds overlaten aan onze schepenen binnen de Vrijheid van Rumst. Zo worden onze schepenen van buiten de Vrijheid onbevoegd verklaard voor die zaken.

En de schepenen van binnen de Vrijheid zullen recht spreken en vonnissen naar best vermogen, als enige wettige rechtbank, over de punten die de schepenen van buiten de Vrijheid in rechte behandelden, maar door dezen aan hen worden overgedragen. Zij zullen dan recht spreken en vonnissen volgens de rechten en gebruiken van buiten de Vrijheid en niet volgens die van binnen de Vrijheid, met inachtnaem van onze heerlijke rechten.

Zaken waarover geen vonnis moet geveld worden, zullen wij beschouwen als een wettige overeenkomst, zonder enige aanspraak of zonder beroep.

En kwam hiervan toch een rechtsvordering of beroep, dan beloven wij hun voor ons en voor ons hof altijd schadeloos te stellen van lijf, eer en goed.

Indien zij over enige punten bijkomend advies nodig hebben, mogen zij zelf bepalen bij wie ze te rade mogen gaan. De Rumstse rechtbank dient recht te spreken binnen drie zittingen, zodat zij het vonnis ten laatste de derde rechtsdag moeten vellen.

Hiervoor willen wij, nu noch later, in geen enkel opzicht de vrijheden van Rumst beknotten. Om dit te bestendigen hechten wij onze zegel aan deze brief, gemaakt en gegeven te Pasen van het jaar onzes Heren toen men schreef 1313.

De keure verleend door Filips II spreekt niet over voorrechten, reglementeert geen neringen, bepaalt geen strafrecht, maar behoort toch tot de rechtsorde in zoverre ze de bakens uitzet tussen de schepenen van binnen de vrijheid (van Rumst) en die van buiten de vrijheid. Ze laat ons zien dat de schepenen van de "cuype", maar ook die van buiten de vrijheid tuk zijn op hun rechten.

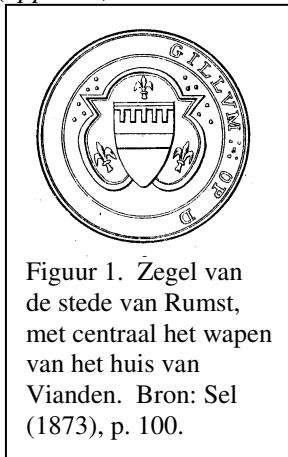
Het zou ons niet moeten verwonderen mocht onze Filips of één van zijn onmiddellijke voorgangers nog andere keuren of charters uitgevaardigd hebben.

Er zijn tot nog toe geen sporen van gevonden.

Het huis van Vianden verdwijnt uit de geschiedenis van Rumst, doordat erfdochter Maria huwt met Willem van Vlaanderen, heer van Dendermonde, en later met Enguerrand van Coucy, telg van één der machtigste adellijke geslachten van Frankrijk (Picardië).

Addendum

Pastoor Sel⁷ meent dat de vrijheid van Rumst privileges moet gekregen hebben vanwege het huis van Vianden. Op blz. 100 geeft hij de afbeelding van het zegel onzer stede (zie figuur 1) (*oppidim*, meldt het inschrift, d.i. vrijheid). In het zegel staat centraal het wapen van het huis

van Vianden.

Rumesta siert zijn uitgaven met de weergave van dit wapen op het kaft. Onze medewerker van het eerste uur, Jozef Vandenrijdt, heeft daar voor gezorgd.

Op dit tijdstip, en later nog, gaf men de naam van *oppidim, ville, stede, libertas, vrijheid*, aan dorpen of onbemuurde plaatsen, waarvan de ingezetenen hun eigen schependom hadden. Ten onrechte zou men deze benaming verwarren met die van *civitates* of eigenlijke steden.

Karel Swenden

---

⁷ Sel (1873). *Historische Mengelingen over 't Land van Rumpst*. Leuven.